

דיני מוקצה – שיעור 3

כללי מוקצה

קביעה ושינוי של שם מוקצה

כפי שכבר ביארנו, המושג 'מוקצה' נקבע על פי דעת בני אדם, כלומר חכמים קבעו שדברים שאין להם שימוש בשבת כיון שהאדם ייעד אותם למשהו שאסור לעשות בשבת. הם נחשבים מוקצה ואסורים בטלטול. וזה ארבעת סוגי המוקצה שלמדנו.

אבל, אפשר להחליט לשנות את היעוד של הדבר. ואם נייעד אותו לשימוש המותר בשבת, יתבטל ממנו שם מוקצה.

הזמן הקובע האם החפץ נחשב מוקצה או לא הוא עד זמן 'בין השמשות', דהיינו הרגע שבו השבת נכנסת. אם האדם לא חשב כלום ביחס לחפץ, אז הכל נקבע לפי הכללים שביארנו. אך אם האדם ייחד את החפץ לפעולות המותרות בשבת, **לפני כניסת השבת**, החפץ יוצא מכלל מוקצה ויהיה מותר בטלטול במהלך השבת.

כיצד נשנה את היעוד של המוקצה: חפץ שבד"כ השימוש הנורמלי שלו הוא למלאכה שאסור לעשות בשבת, ואין רגילים להשתמש בו לשימוש מותר. צריך לייחד אותו לשימוש קבוע המותר בשבת.

אך דבר שהוא מוקצה, אבל מצוי שמשתמשים בו גם לשימושים מותרים, מעיקר הדין מספיק שמייחדים אותו לתשמיש היתר רק לשבת אחת.

יכול אדם להחליט במחשבתו לפני שבת על מוקצה מחמת גופו ועל מוקצה מחמת חסרון כיס, שהוא מיייעד אותם לעולם לתשמיש המותר ובזה יתבטל מהם דין מוקצה (סי' שח, כ"ב – כ"ו. ובמשנ"ב סי' קפז. ובכף החיים סי' קמג. וע"ע במשנ"ב סי' קצו. ועיין עוד ששי"כ פ"כ, כג, מו).

דוגמאות

אבן – מוקצה מחמת גופו אפשר לשנות את הייעוד של האבן מדבר של בניה, לכלי לעצירת הדלת וכדו'.

בולים – מוקצה מחמת גופו. אפשר לשנות את הייעוד שלהם למשחק וכדו'.

גרעיני משמש (גוגואים או אגיואים): אין שום חשיבות לגרעין והרי הוא מוקצה מחמת גופו. אבל אפשר לייחד אותם לפני שבת למשחק, ויהיה מותר לטלטלם בשבת.

רק טלטול אסור

חכמים גזרו שאסור לטלטל מוקצה, אבל מה שלא נכנס לגדר של טלטול לא נאסר, להלן נברר מה נכנס תחת ההגדרה של טלטול ומה לא.

מותר לגעת במוקצה: חכמים אסרו לטלטל ולאכול מוקצה, אבל לא אסרו לגעת במוקצה, בתנאי שהנגיעה לא תגרום להזזת המוקצה (רמ"א סימן ש"ח. ובמשנה ברורה סי' קיח).

טלטול בגופו – טלטול כלאחר יד: מותר לטלטל מוקצה שלא כדרך שמטלטלים אותו בימות החול, כגון על ידי נשיפה או דחיפה ברגל. כגון כסף – מוקצה מחמת גופו, שנמצא ברצפת הסלון, מותר לדחוף את הכסף ברגלו בשביל לשמור על הכסף (שיא, ח. שח ג ברמ"א. ששי"כ כב לו).

דיני מוקצה – שיעור 3

טלטול מן הצד: חכמים התירו לטלטל מוקצה אגב כלי המותר בשבת אם זה נעשה לצורך הדבר המותר (שו"ע סי' שט סעיף א).

דוגמאות

שכח מצלמה על הכרית, למרות שאסור לטלטל את המצלמה עצמה כיון שהיא מוקצה מחמת חסרון כיס, מותר לנער את הכרית כדי שיוכל להשתמש בכרית אע"פ שאגב טלטול הכרית הוא מטלטל גם את המצלמה, התירו זאת כיון שזה נעשה לצורך דבר המותר – פינוי הכרית. אם אפשר יש לשמוט את הכרית מתחת המצלמה, אך אם מפחד שהמצלמה תתקלקל בגלל הנפילה מהכרית, או שצריך את כל המקום שם, מותר לטלטל את הכרית למקום אחר.

הסרת קליפות מהשולחן באמצעות סכין: מותר כיון שמטלטל את הקליפות אגב הסכין ועושה זאת לצורך הדבר המותר – השולחן (סי' שיא ס"ק קט"ו במשני"ב).

אבל טלטול מן הצד לצורך דבר האסור, אסור. כלומר יהיה אסור לקחת את הכרית שעליה נמצאת המצלמה אם מטרתו בשביל להעביר את המצלמה למקום אחר (שיא, ח).

ניעור כסף הנמצא בידי תינוק: אסור לנער את ידו של התינוק שאוחז בידו כסף על מנת להפיל את הכסף ארצה, כיון שמטלטל מן הצד לצורך המוקצה – הכסף.